

I

El cap li defallia sobre el pit, la mà se li extraviava buscant a les palpentes uns papers, el llibre de lectura. Pobre monsieur Rameau, ja no podia sostreure's a la implacable malaltia de la son i, ara mateix, se li escapava la seductora cadència dels versos que algú recitava, a moments molt a la vora, a d'altres, des d'una fabulosa distància...

En Joan Rouquier, dalt de la tarima, seguia declamant els clàssics alexandrins d'*Athalie*:

*Deux fois mes tristes yeux se sont vu retracer
Ce même enfant toujours tout prêt à me percer...*

Una bola de paper mullat va passar fregant-li l'orella i anà a incrustar-se a la pissarra. Va apartar-se, deixà que els seus companys s'esbravessin. Un ronc sorollós de monsieur Rameau provocà una gran riallada. Algú imposà silenci per recollir amb més netedat el segon ronc que la boca entreoberta i el profund pan-

teix feien pressentir. I arribà el segon ronc i la segona riallada i la renovada pluja de boles de paper. Les ales del bigoti grisenc del vell professor penjaven desmaiades sobre les pàgines del llibre. Malaltia incurable, decadència. D'acord, però al cap d'uns moments, en despertar-se desorientat, enterbolit, consultaria el rellotge, es trauria les ulleres, s'entortolligaria l'índex amb l'ala del bigoti, i els dedicaria una ganyota de menyspreu... S'anava desmillorant precipitadament, caminava esquenajup, ranquejant, les espatlles empolsades de caspa; arribava tard, sense afaitar: adreçava una agressiva mirada a la classe, un últim irritat cop d'ull al diari per rellegir el Comunicat. S'asseia de mala gana, reganyós, obria el llibre d'una manotada. Feia pocs dies havia escopit ostentosa a la imatge del kàiser, instal·lat a la primera pàgina del «Brusi», armat amb l'horrible casc punxegut i l'arrogant bigoti d'emperador d'Alemanya i rei de Prússia, en contrast amb la flàccida, fatigada imatge del mariscal de Ribesaltes —reproduïda a peu de pàgina, gairebé a tall de cul de llàntia, amb les blanques, les dimitides ales del seu mostatxo d'hisendat rural vingut a menys... S'havia limitat a clavar-li una intensa, llarga mirada d'odi, de fàstic, de vençut... Males, pèssimes notícies, i el clima s'anava carregant; a vegades entrava la cara llarga i emprenyada del director i, al seu darrere, una fortor de marselleses en conserva, de banderes tancades a l'armari. Sostenien un intercanvi sec, lacònic, un autèntic cinglar de xurriaques.

Només de tard en tard, quan les notícies del front

invitaven a desplegar *le drapeau* de cada classe i a bramar un *jour de gloire est arrivé*, dempeus i a tot gas, monsieur Rameau semblava revifar-se, adquirir consciència de la seva real personalitat. Al matí d'aquests dies d'excepció devia sentir-se gairebé solemne, desdenyar un món poblat de petits éssers que fatigaven i enervaven la seva existència. Arribava per la Gran Via amb un jaqué tronat, plastró, armilla de fantasia, un llibre sota el braç amb l'elegància de qui porta bastó i, si plovia, indiferent, altiu, s'arromangava el camal dels pantalons i se n'anava sota la pluja com si desafiés el temps... Aquests dies, quin renovat fervor pels seus clàssics! Alguns versos, els repetia, els assaboria, tres, quatre, cinc vegades. «Hem d'insistir fins a clavar les dents al cor d'aquestes misterioses ametlles...» Per defensar-se de les sinuoses envestides de la son es passejava amunt i avall de l'entarimat i il·lustrava les paraules amb gestos ampul·losos, probablement per sentir-se plenament en actiu. Llegia amb veu greu, tremolosa, com si no pogués alliberar-se d'un estat emocional que no l'abandonava... Es cansava, s'asseia, parpellejava a punt de naufragar, capcinejava, s'adormia...

Monsieur Rameau va moure els braços per desempersar-se, sospirà profundament i començà a redreçar-se amb dificultat, a descobrir-los, a topiar amb la inevitable realitat dels seus alumnes. Amb ganes de trampejar la situació, en Joan Rouquier va prosseguir amb la màxima desimboltura el seu monòleg:

*Je l'ai vu: son même air, son même habit de lin,
Sa démarche, ses yeux, et tous ses traits enfin...*

La mà del professor buscava a les palpentes les ulleres mentre escampava per la classe una lenta mirada de miop. Respirava treballosament, s'escurà el coll... Uns moments de silenci, com de remordiment, com si entre tots l'ajudessin en la seva exploració a cegues. En topar-les, un mig somriure va pujar-li als llavis: se les encavallà, maltraçut, entregirà el cap, va sorprendre la pietosa mirada d'en Joan Rouquier que seguia recitant de memòria, i va somriure-li amb delicadesa mentre amb mà tremolosa es refeia les ales del bigoti i s'eixugava els llagrimals amb la punta d'un dit...

—*Bloch, votre tour.*

En Joan Rouquier abandonà la tarima i anà a ocupar el seu lloc.

En sortir de l'escola, tot sol, com cada tarda, Gran Via enllà, cap al seu barri, a refer-se la geografia d'uns països ínfims però, com en els mapes, amb fronteres precises i colors distints. De primer, el de l'ampla corba que descrivia la via del tren en traspasar la carretera de Ribes i investir la fondalada del carrer d'Aragó en direcció sud; després, el de la gran esplanada de l'estació del Nord amb els hangars de les locomotores, muntanyes de carbó, els prepotents dipòsits d'aigua esfèrics i elevats, casetes dels guardaagulles, talaies dels vigies, laberints de vies mortes, nuvolades de fum, arrossinades màquines que traginaven l'asma d'una

banda a l'altra; a la sortida de l'estació, el bonic país dels recs i els camps seccionats per mitja dotzena d'horts esquistats que es disputaven les zones lliures entre una i altra fàbrica; i el dels enormes edificis que, en dies hivernals de boira i a encesa de llums, semblaven transatlàntics. A poques passes, un primer grup de cases, amb l'olor de llet de la vaqueria precedint la fragància del pa de la fleca, entremesclades amb la sentida forta i aspra de l'adoberia, les bravades d'una sèquia tenyida d'anilines i, plantats davant la filatura, dos imponents eucaliptus fent guàrdia.

Per damunt les muralles que protegien la via del tren i les teulades dels dipòsits de l'estació, treien desmaiadament el cap un parell d'acàcies malaltisses, com tarades de poagre...

«T'agradaria o no d'escriure?», li havia preguntat monsieur Rameau feia pocs dies... Descriure, per exemple, això que ara veia? És a dir, explicar-se d'aquest aire, de l'estació, dels arbres, d'aquella boxa verda, blava, grisa, que se li anava transformant en sentiments de colors idèntics? Però devia resistir, justament oposar-se al ressò dels versos de Racine que monsieur Rameau els havia recitat feia escassament una hora i que ell seguia repetint-se... *Un songe (me devrais-je inquiéter d'un songe!) / Entretient dans mon coeur un chagrin qui le ronge...* No, prou!... *Je l'évite partout, partout il me poursuit...*, però és inútil: «ell» que segueixi dalt del seu pedestal amb corona de llorer i perruca; jo, pel meu humil camí entre fàbriques i hortets d'enciams i tomàquets...